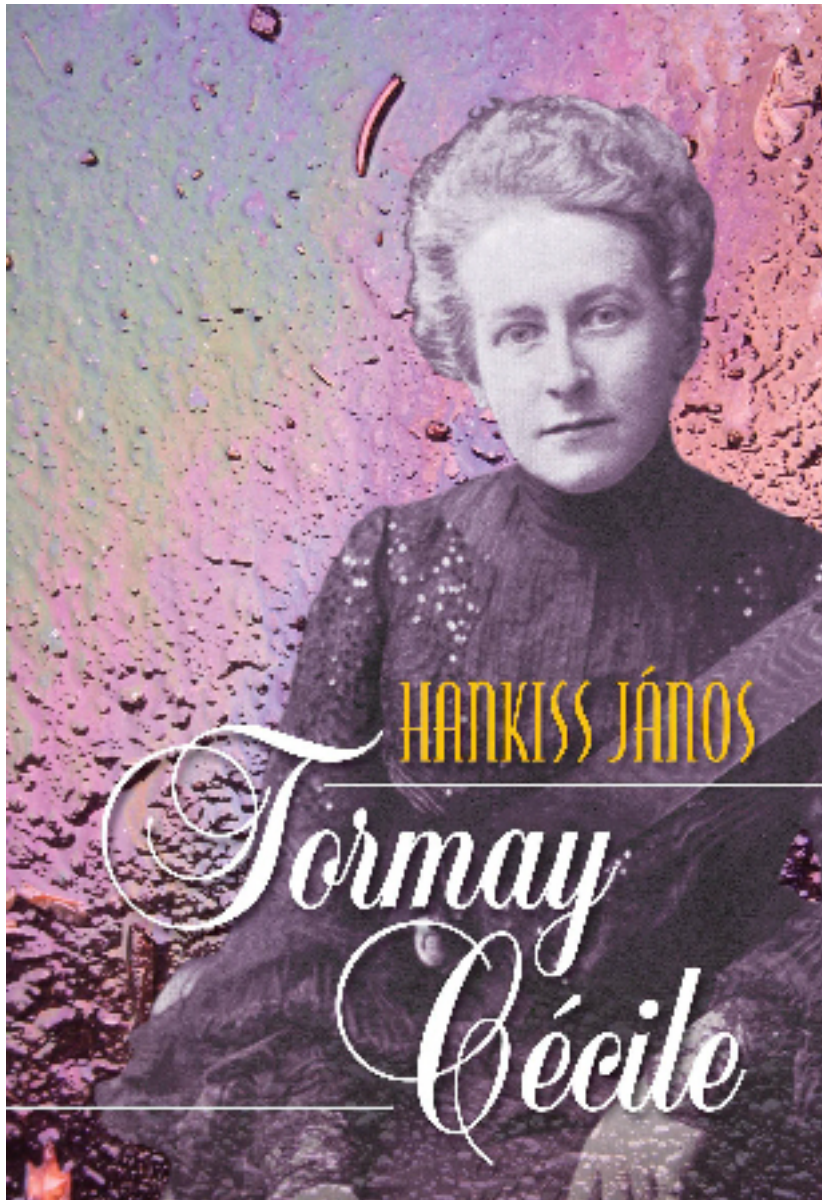

TORMAY CÉCILE

(Budapest, 1875. okt. 8. - Mátraháza, 1937. ápr. 2.)

A századforduló legnagyobb magyar írónője. Lelkében izzón magyar, műveltségében teljesen nyugati. Stílusművészetének koronája hatalmas trilógiája; az „Ősi küldött”, amelyben a Kelet és Nyugat két malomköve közé szorult tragikus magyar sors nagy regényét írta meg. Ő írta meg a világháború után bekövetkezett összeomlás siralmas krónikáját látomásos erejű „Bujdosó

Könyvében". A bujdosó ő maga, aki számkivetve bolyongott, de mindig hazai földön, feje fölött a kommunizmus halálos ítéletével. „Napkelet” című folyóiratában ő gyűjtötte össze a világháború után induló új magyar nemzedéket. Szinte írói sikereit is feláldozta a szervező munkának nemzete és Európa közös nagy céljai érdekében. Ezt az érdemet méltányolta a nemzet, amikor őt küldte a Népszövetség mellett működő Szellemi Együttműködés Tanácsába Genfbe. Sikere túlnőtt az ország határain, műveit angol, francia, német, olasz nyelvre is lefordították és a legelőkelőbb külföldi folyóiratokban közölték. Halála évében akarta az Akadémia a Nobel-díjra ajánlani.

Főbb művei:

Apródszerelem (novellák, Bp., 1900)
Apró bűnök (novellák, Bp., 1905)
Emberek a kövek között (regény, Bp., 1911)
A régi ház (regény, Bp., 1914)
Viaszfigurák (novellák, Bp., 1918)
Álmok (novellák, Bp., 1920)
Bujdosó könyv (regény, I - II., Bp., 1921 - 22)
Megállt az óra (novellák, Bp., 1924)
Az ősi küldött (regény, I - III., Bp., 1933 - 37)
Úti képek (Bp., 1935)

ITT OLVASHATÓK**Tormay Cécile-ről:**

Jobbágy Éva: Három elhallgatott ünnepünk 1919-ből
Jobbágy Éva: Egy felejtésre ítélt zseni
Adorján Rita: Akit ma is agyonhallgatnak
Furkó Zoltán: Csernobili változatok
Csontos Péter: A magyar irredenta Nagyasszonya
Bencsik Gábor: Tormay Cécile
Ifj. Tompó László: Tormay Cécile emlékezete
Széri Mihály Ferenc utószava a Bujdosó könyvhöz
Kabay Zoltán: Szervezett bosszúhadjárat...
Ravasz László: Tormay Cecile

Bánhegyi Jób: Tormay Cécile
Hajnal István: Küzdelmek, emlékezések
Fábián István: Tormay Cecile egy éve halott...
Thurzó Gábor: Tormay Cecile halálára
Szakáts László: Az ősi küldött
Fredrik Böök: Tormay Cecília
Hankiss János: Kortársaink - Tormay Cécile
Hankiss János: Tormay Cécile középkor-hangulata
Hankiss János: Tormay Cécile
Horváth János: Emberek a kövek között, A régi ház
Képek - Tormay Cécile, Bujdosó könyv
Videó - Tormay Cecile emléke

ITT OLVASHATÓK

Tormay Cécile művei:

Emberék a kövek között
A régi ház
Görög mesék (novellák)
Viaszfigurák (novellák)
Magyar Legendárium (fordítás)
Virágok városa, Szirének hazája
A művészet földjén
Bujdosó könyv (feljegyzések 1918-1919-ből)
Álmok (novellák)
Megállt az óra (novellák)
Küzdelmek, emlékezések
Assisi Szent Ferenc kis virágai (fordítás)
Az ősi küldött I. - A csallóközi hatyú
Az ősi küldött II. - A túlsó parton
Az ősi küldött III. - A fehér barát
Utolsó tavasz (válogatott novellák)

<http://tormayc.webs.com/>

Nyugat · / · 1937 · / · 1937. 5. szám

SZERB ANTAL: TORMAY CECILE

Fellépése körülbelül egybeesett a Nyugat nagy nemzedékének fellépésével. Első novelláskötete már 1900-ban megjelent, de első sikerét csak 1911-ben érte el az Emberek a kövek közt c. regénnyel és az a műve, amelynek népszerűségét köszönhetette, a Régi ház, 1915-ben jelent meg. A Nyugat-nemzedékkel nemcsak annyiban volt rokon, amennyire egy nemzedék tagjai elkerülhetetlenül rokonok szoktak lenni, ha tehetségesek: nyugatos volt a szó alapvető, a Nyugat-mozgalomtól független értelmében is, a nyugati irodalmak rajongója és követője volt; és «nyugatos» volt művészi szándékának mélyén is, a művészetről alkotott víziójában. Artisztikus író volt, a finom, lelkiismeretesen kidolgozott részletek, a tűnő és csendes hangulatok, az önmagukért megbecsült ritka szavak és hasonlatok írója, dekoratív tehetség és a szó nemes értelmében dekadens. Öncélú mondatokat írt, amelyek arra voltak rendelve, hogy ötvözött formásságukban a kontextusból kiszakítva is megállják a helyüket és megállítsák, elmerengésre hívják az olvasót, felkeltve benne a szépség szomorúságát és a távoli dolgok ígézetét. Annak a stílusnak és stílussteremtő életérzésnek volt a hordozója, amely legmagasabb szintjét Babits Mihály fiatalkori verseiben és Kosztolányi Dezső és Tóth Árpád költészetében érte el.

A Régi ház révén vált ismertté és népszerűvé ez az egyáltalán nem népszerűsége születt tehetség. Akkoriban, - gondolom igazságtalanul, - azt vetették a szemére, hogy könyve túlságosan hasonlít a Buddenbrookusra. Pedig a hasonlóság csak felületi, csak a témára vonatkozik, csak abból áll, hogy a Régi ház is a családregények típusába tartozik és hogy ő is egy hanyatló patricius-család történetét mutatja be. De hangulatban, kifejezésben, tehát a lényeges dolgokban Tormay Cecile impresszionista, lírai színezetű szó- és hangulat-művészete semmi rokonságot nem mutat a fiatal Thomas Mann széles naturalizmusával. Az igazi mester, azt hiszem, Jens Peter Jacobsen lehetett. Jacobsenben van ennyi beteg szépség, halál-nosztalgia, pusztulás-zene a mondatok ritmikájában, a hasonlatok színezésében. A Régi ház pesti patriciusai a magyar irodalom legészakibb, legskandinávabb figurái. Akkor kor-áramlat volt ez a «szeptemtrionalizmus», ahogy az összehasonlító irodalomtörténet egy régebbi, de hasonló jelenséget nevez - mindenesetre Tormay Cecil volt a legérdekesebb magyar képviselője.

A patricius-világ eléggé ritka irodalmunkban, ahol elsősorban a gyökeresebb nemesi és paraszti miliő uralkodik, azután pedig a kispolgár naturalisztikus ábrázolásra alkalmas élete. Pedig a régi Pest patriciusok városa volt, csendes és előkelő - és Tormay Cecile a régi Pest legendáját kereste. De impresszionista módszere és hanyatlás-romantikája túlságosan elmosta a kontúrokat: a Régi ház, amelyet rajzol, állhatna bármely északi városban, ahol folyó van vagy esetleg tenger. A századközépi, a Krúdy-előtti Pest legendája felé csak útmutatást adott, műve még teljesítőre vár. Íróink Pestből általában csak azt szokták megragadni, ami modern vagy parvenü benne, ami aktuális és «világvárosi»; Tormay Cecile elsőnek eszmélt rá, hogy meg kellene keresni a gyökereket, a történelmi Pestet.

Jacobsenre emlékeztet kitűnő novelláskötete is, a méltatlanul kevésbé ismert Viaszfigurák.

Novellái közt kis remekművek akadnak. Tormay Cecile művészete akkor érte el teljes magasságát, amikor távoli dolgokat rajzolt, skandináv, távolságos, kék és jég-fehér, hó-piros színekben. Ezért mesébe vesző novellái a legbiztosabb értékek.

A világháború után az irodalmat elhagyta a politika kedvéért. A leheletszerű finomságok íróője meglepően aktív és energikus közéleti embernek bizonyult. Olyan aktív és energikusnak, hogy sokan el is fordultak Tormay Ceciletől, az írótól. Ekkor alapította a Napkelet című folyóiratot, és ennek szellemi irányítója maradt haláláig. Mint szerkesztő, sokoldalúan megértő volt; munkatársait hatalmas közéleti befolyásával is jótékonyan támogatta.

Utolsó éveinek magányában megint visszatért az irodalomhoz. Történelmi regénytrilógián dolgozott, a tatárjárás korából: a műnek csak első két kötete jelent meg. A történelmi események a regény háttérében maradnak, az előtérben egyéni sorsok állnak és főképp Tormay Cecile atmoszférus művészete. Az első kötet nagyrészt egy pestis grandiózus, fojtogatóan szuggesztív leírása tölti be. Ez a pestis-leírás Tormay Cecile legnagyobb alkotása; itt nem marad el semmiben nagy mestere, Jacobsen mögött, akinek szintén van egy csodálatos ilyen tárgyú novellája: A bergamoi pestis.

Magában álló, sokszor ijesztően érdekes és sokszor megrendítő könyv ez az Ősi küldött. Tormay Cecile mondataiban átalakul, párás és ködszínű lesz a masszívnak tudott magyar mult. Régi magyarjai északiás bánattal keresik, valahogy mindig fenyőerdők mélyén, az ősi magyar hitet, az ősi magyar isteneket, akik Tormay Cecile stílusának dekadens szépségében olyan távoliak, földtelenek és exotikusak lesznek, mintha valami kihalt északi rokonnép, talán a livek, titokzatos bálványai lennének.

A kor és a tér nem jelennek meg valóságúen ebben a regényben, de van benne valami, amit általában hiába keresünk történelmi regényeinkben: atmoszféra, titok, félelem, az elmúlt századok sötét, ködös iszonyata. Nem egy bizonyos kor történelmi levegője van benne, hanem a Történelem levegője; az általános mult benne van, (a legtöbb történelmi regény olyan, mintha ma történnék) a nosztalgia benne van és a lélekben is nosztalgiát tud kelteni. Kár, hogy sosem fog most már befejeződni...